

Brukermedvirkning og bedringsprosesser satt i system

- mål og verdier ved Sagatun Brukerstyrt Senter

Linda Granlien

linda.granlien@hihm.no

Arild Granerud

Arild.granerud@hihm.no

Sammendrag

Brukermedvirkning skal sørge for at brukere får økt makt og innflytelse i eget liv. Brukermedvirkning kan sees som en betingelse for en helsefremmende og mestringsfremmende strategi. Sagatun Brukerstyrt Senter på Hamar har utmerket seg ved at brukere finner veien tilbake til arbeid eller utdanning etter noe tids bruk av senteret. Artikkelen presenterer senteret, dets verdigrunnlag og videre målsettinger, utviklet i en kvalitativ studie med fokusgrupper, i handlingsorientert design. De grunnleggende verdiene er respekt som overordnet verdi. Respekt skapes og opprettholdes gjennom de tre verdiene: Likeverd, åpenhet og medmenneskelighet. Basert på prosjektet som ble gjennomført var det mulig å skissere en overordnet visjon og noen målsettinger for det videre arbeidet ved senteret.

Innledning

Brukermedvirkning er en betingelse for en helse- og mestringsfremmende strategi. Nasjonale føringer påpeker at brukermidvirkning er en rettighet for alle mennesker, og i opptrappingsplanen for psykisk helse ble det lagt stor vekt på både brukerperspektivet og mestringsperspektivet (Sosial- og helsedepartement, 1998). Men studier knyttet til brukermidvirkning viser at dette kan være et retorisk spørsmål mer enn en realitet i mange kliniske sammenhenger (Borg, 2007; Karlsson & Nilholm, 2006). Hvordan man evner å

sidestille brukerkunnskap og fagkunnskap synes viktig å fokusere, også hvordan man forvalter spørsmålet om hva som er riktige handlinger og hva samarbeid faktisk handler om (Borg, Karlsson, & Hesook, 2010). Sagatun Brukerstyrt Senter er et senter for ”folk flest”, med fokus på mennesker med psykiske problemer. Det har fått en viktig plass både i Hamarregionen og på nasjonalt plan. Sagatun Brukerstyrt Senter har i løpet av en femårsperiode utviklet seg til å bli en regional, nasjonal og internasjonal aktør innen erfaringskompetanse, empowerment, brukervedvirkning og høyre utdanning. I denne artikkelen vil presentere senteret, og hvordan verdigrunnlag og målsettinger ble utviklet i en studie på senteret. Studien har til hensikt å presentere hva som kan være grunnlaget for at bedringsprosesser kan utvikles hos hver enkelt bruker i samspill med andre, ved Sagatun Brukerstyrt senter.

Endringsprosessene det er snakk om for den enkelte bruker av senteret er bedre kjent som bedringsprosesser i fagmiljøene innen feltet psykisk helsearbeid (Kogstad, Ekeland & Hummelvoll, 2011). Brukerorganisasjoner og enkelte fagpersoner har påpekt at mange brukere opplever bedring selv om det ikke skjer innenfor rammene av noe behandlingsopplegg, på tross av hva behandlingen legger opp til. Flere faktorer spiller inn for at personer skal aktivere sine egne bedringsprosesser som alle mennesker innehar: I korthet ser det ut til å handle om at samfunnet og helsetjenesten må legge til rette for at den enkelte får dekket universelle materielle og psykososiale behov slik at man klarer å ta ansvar for sin egen bedring, sine egne levevilkår og seg selv, altså aktivt søke å bedre sin egen situasjon og helse (ibid; Borg et al, 2005). Det er av stor betydning at hjelpeapparatet lar pasienten være den som tar avgjørelser og bestemmer i sitt eget liv (Borg, 2009), og at pasienten kommer i kontakt med sin egen følelse av ”selv” og derigjennom selv kan være ”pilot i eget liv” (Borg et al., 2005). Selv om bedringsprosesser i høy grad defineres som en personlig og unik vei å gå for den enkelte pasient, så er det sjelden at pasienter står alene og isolert. I likhet med alle andre mennesker interagerer man med andre mennesker i sosiale settinger (Topor, Borg, Girolamo & Davidson, 2009).

Empowerment betyr at enkeltindivider eller grupper som er i avmaktssposisjon skal få mulighet til å opparbeide seg styrke og kraft til å komme seg ut av avmakten. Samtidig kan empowerment være prosessen for å nå fram til dette målet (Askheim et al., 2007). Det handler om å styrke og aktivere menneskets egenkraft gjennom økt selvtillit, bedre selvbilde, mer kunnskap og større ferdigheter (Braye, 2000). Målet er å skape bevissthet om sammenhengen mellom egen livssituasjon og ytre, samfunnsmessige forhold. Da blir mennesker i stand til å

definere problemer ut fra egen situasjon og finne gode løsninger på disse problemene. Utvikling av gruppebevissthet blir slik et virkemiddel for å fremme empowerment som helhet ved å styrke gruppen og derigjennom styrkes individet (Husom Løken, 2007).

Demokratisk, brukerstyrt struktur er en naturlig organisering ved Sagatun Brukerstyrt Senter på en slik måte at det er unaturlig å tenke seg senteret uten brukerstyring. I plan for brukervedvirkning (Sosial- og helsedepartementet, 2006) blir det vektlagt at brukervedvirkning skal sørge for at brukere får økt makt og innflytelse i eget liv generelt, og være med å sikre god kvalitet på tjenestene og være med å påvirke tjenestetilbudet. Dette kan bidra til styrking av egne krefter og ressurser, og motvirke avmaktfølelse (ibid).

Begrunnelsen for medvirkning er at mennesker med funksjonshemninger har en demokratisk rett til innflytelse på forhold som angår dem, og at funksjonshemmede har en kunnskap som beslutningstakere og tjenesteutøvere trenger (Husom & Løken, 2007). Brukervedvirkning er en lovfestet rettighet, nedfelt blant annet i Lov om pasientrettigheter § 3-1. En viktig del av brukervedvirkning er ikke nedfelt i lover og regler. Det er anerkjennelsen og respekten for brukerens egne erfaringer og kunnskaper om seg selv og sine utfordringer i møte med hjelpeapparatet (Storm, 2009).

For at brukervedvirkning skal fungere både i planlegging, utvikling og evaluering av virksomheter, og få i stand en meningsfull dialog aktører imellom, er det i følge Beston et al. (2005) flere vilkår som må oppfylles: 1) alle berørte parter må være inkludert på en slik måte at ulike interesser, behov og synspunkter blir kjent og diskutert, 2) en må sørge for etablering av møteplasser så fagledelse og brukere treffes og får i dybden diskutert hverandres synspunkter, 3) at det er en god maktbalanse der deltagerne får reell mulighet å komme med sine synspunkter og der all informasjon og kunnskapsunderlag er åpent tilgjengelig samt at muligheter og begrensninger blir tydelige, 4) alle diskusjoner er åpne og offentlige, og at beslutninger offentliggjøres, men nødvendige tiltak gjøres for å beskytte den enkeltes integritet.

Metode

Forskningstilnærmingen er handlingsorientert forskningssamarbeid som er en del av aksjonsforskningstradisjonen (Granerud & Severinsson, 2007; Hummelvoll, 2006; Reason & Heron, 1986). I denne studien ble flerstegs fokusgruppeintervju benyttet som datainnsamlingsmetode, hvor deltagerne både er informanter og medforskere i egen

virksomhet (Granerud 2008). Det ble gjennomført 3 fokusgruppemøter ved Sagatun Brukerstyrt Senter: 9 informanter deltok på det første møtet, 11 på det andre og 9 på tredje møtet. Totalt deltok 14 informanter mellom 40 og 66 år, 7 menn og 7 kvinner. Det var stor variasjon på hvor lenge de hadde brukt senteret. Noen hadde vært brukere av senteret fra starten, mens andre hadde vært der i noen mnd. Analysen ble som helhet gjort med en tilpasset kvalitativ innholdsanalyse (Denixin & Lincoln, 1998). Analysen i dette forskningsprosjektet ble ledet av Høgskolen i Hedmarks medforsker. I tillegg ble det benyttet en metodisk tilnæringsmåte som i høy grad sikret empowerment og brukerstyring av prosjektet. Vi benyttet følgende trinn inspirert av Graneheim og Lundman (2004): Etter transkribering ble alle fokusgruppeintervjuer gjennomlest flere ganger. Koder og analytiske spor ble identifisert. Utsagn fra fokusgruppeintervjuene ble systematisert ved å samle utsagn som hørte under kodene sammen. Kategorier og undrekategorier ble identifisert og gitt egne navn. Innholdet i kategoriene ble klargjort. Kategoriene ble validert mot transkriberte intervju, og eksempler på utsagn var med å validere kategoriene.

Ved senteret ble studien på forhånd drøftet på møter både i stiftelsesstyret og på brukermøtene. I introduksjonsbrevet og i møtene ble det understreket at det var frivillig å delta, og at man kunne trekke seg når som helst selv om man i utgangspunktet hadde lyst til å delta. Innen aksjonsforskningsparadigmet er de mest fremtrendene etiske prinsippene som følger: 1) informert samtykke, 2) retten til privatliv, 3) respekt for personlig integritet, 4) hindre skade og 5) hindre utnyttning (Hummelvoll, 2007). Full konfidensialitet for alle informanter er en selvfølge. NSD personvern har godkjent studien. Retningslinjene i Lov om medisinsk og helsefaglig forskning (Helse- og omsorgsdepartementet, 2008), og Helsinkideklarasjonen (World Medical Association, 2002) ble fulgt.

Sogatun Brukerstyrt Senter

Sogatun Brukerstyrt Senter ligger i et gammelt villastrøk sentralt i Hamar, og eies av en uavhengig stiftelse som ble initiert av organisasjonen Mental Helse, Hedmark. Utgangspunktet var at senteret skulle være et lokalt værested for mennesker på Hedmarken som har eller har hatt psykiske helseproblemer, men brukerne og stiftelsesstyret har fortløpende reorganisert etter nye behov og bestillinger slik at en i løpet av fem år både har utviklet regional, nasjonal og internasjonal virksomhet og et samarbeid mellom praktisk brukermedvirkning og høyere utdanning.

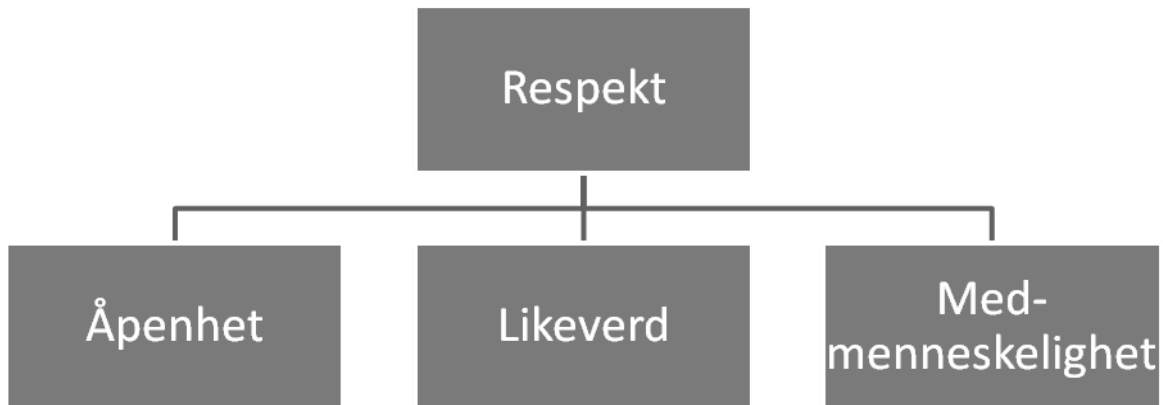
Senteret er et lavterskeltilbud uten krav og formaninger, bortsett fra allmenn folkeskikk og rusfrihet. Sagatun Brukerstyrt Senter er for folk flest og driver en tredelt virksomhet: Aktivitet, Lavterskelarbeid og Ressursbase for brukermedvirkning og styring. Senteret driver nå lokale væresteder / lavterskelarbeidstiltak i Hamar og Ringsaker med kurs, friluftsliv, vedproduksjon, lydstudio og kafé som hovedaktiviteter. Sagatun er av Helsedirektoratet utnevnt til regionalt brukerstyrt senter og samme direktorat har lagt nasjonal *Verktøykasse for brukermedvirkning* til senteret. Hovedmålet er å legge til rette for at folk kan styrke seg selv gjennom ansvar, deltagelse, myndiggjøring og ledelse i selvstendige og felles gjøremål. Som fra starten av er det fortsatt bred aktivitet ved senteret. Det er lite skille mellom ansatte og brukere på senteret, og ingen spør heller om hvilken plager eller problemer den enkelte har. Derfor omtales alle som er på senteret eller har sitt virke der, som *ansette*. Det er ingen formelle inntaksprosedyrer eller medlemskap. Den som vil, kommer og deltar i de arbeidsoppgaver og aktiviteter som finnes. Som ny blir en vist rundt på senteret og får en orientering av en av de ansatte. Alle ansatte er på den måten også verter for nye brukere. Hver dag når en kommer skriver en seg inn og deltar i de daglige gjøremålene. Det er et sted hvor en blir sett og etterspurt, men med få krav. Et viktig samlingspunkt er felles lunsj hver dag. Tillit til den enkelte ansatte blir i praksis vist gjennom å få nøkkel til senteret for å bruke det når en måtte ønske. Det gjør at lokalene også blir mye brukt på kveldstid til bl.a. filmkvelder, øvingskvelder i studio, kortspill og pizzasteking.

2006 startet dugnadsarbeidet på det nedslitte huset, hvor det ble utført 130 000 dugnadstimer av gjennomsnittlig 40 personer pr uke før huset var renovert. Det er registrert over 30 000 besøk til nå. Ca. 40 personer mellom 18-70 år er faste brukere og like mange faste besøkende som ennå ikke er fast bruker. Nå er 14 personer ansatt i senteret. Alle har noe brukererfaring og arbeider med ulike prosjekter på lokalt, regionalt eller nasjonalt plan enten med senteret eller en av de mange organisasjoner som bruker senteret som arbeidsgiver. Brukerrepresentanter fra flere organisasjoner sitter i klart flertall i de to styrende organene stiftelsesstyre og brukerstyre. Begge organer ledes av personer med brukererfaring.

Utforskning av verdier og mål ved Sagatun Brukerstyrt senter

Fokusgruppene hadde innledningsvis to åpne spørsmål: - Hvorfor skal Sagatun Brukerstyrt senter bestå? - Hva er tanken med Sagatun Brukerstyrt senter? Gjennom analysen etter

fokusgruppeintervjuene steg det fram et verdihierarki og noen konsekvenser av verdiene i form av hva man oppnår ved å legge de aktuelle verdiene til grunn. Disse verdiene var: Respekt (som overordnet verdi), Åpenhet, Likeverd og Medmenneskelighet. Figur 1 viser verdihierarkiet.

Figur 1: Verdihierarkiet

I teksten står utsagn fra fokusgruppedeltagerne i *kursiv*.

Respekt

Respekt og opplevelsen av å bli respektert er den grunnleggende verdien som fokusgruppene setter høyest av alle. Alle som utdanner seg til helsepersonell i Norge, lærer at man skal vise respekt for pasienter og pårørende. Men i kraft av å være fagpersoner, vil mange behandlere og hjelpere ufrivillig kunne komme i situasjoner hvor man ikke strekker til. Slik er det også for oss vanlige mennesker. På Sagatun anstrenger man seg daglig for å gå hverandre i møte med respekt. Det er umulig å oppnå respekt ved å tro at man gir respekt til mennesker man møter. Hvordan kan man da forsikre seg om at man faktisk viser og gir respekt til den andre? Fokusgruppene reflekterte rundt viktige forutsetninger, slik som å kjenne egne og andres grenser, godta og akseptere når grenser blir satt. De tre andre grunnleggende verdier som spiller inn er likeverd, åpenhet og medmenneskelighet.

Det [respekt] er et begrep som ligger veldig langt oppe. Det er veldig viktig, det er ikke bare noe man tror at man viser. Jeg mener at det er viktig at man VET at man viser det. Det går automatisk i forhold til det andre vi har sagt. Men hvis man tenker i forhold til det

profesjonelle apparatet. Det er noe jeg får her som jeg ikke får av de profesjonelle hjelperne.

Fokusgruppen fremhevet at profesjonelle må vise respekt for brukerne, men det har ikke kommet klart inn i systemet. Det må være et system for å få tilbakemeldinger på om en føler seg respektert. Det viktige er ikke om de viser respekt. Det viktige er om jeg, som bruker, opplever respekt, blir understreket.

Å få gi uttrykk for at man opplever respekt i stedet for å ha så fokus på det er å vise respekt. I hvert fall hvis man tenker i forhold til det der med profesjonalitet, da. For der tror jeg det er veldig oppe det der med å vise respekt for brukeren. Også er det ingen som har lagt inn i systemet sitt å få tilbakemeldinger på om de blir respektert, som opplevelse.

Hvis man tenker seg at respekt er en subjektiv opplevelse hos den som mottar respekt, vil det være nødvendig med et system for tilbakemeldinger om hvorvidt man føler at man har blitt respektert i behandlingsapparatet.

Likeverd

Brukerstyring blir fremhevet som en viktig forutsetning for å føle at man blir respektert, gjennom at man da oppnår reell likeverd mellom mennesker som samhandler i relasjoner på Sagatun. Hummelvoll (2004) påpeker nettopp respekt for hverandres integritet, som forutsetning for å oppnå likeverd. De fleste mennesker i den vestlige verden vil si seg enig i at alle mennesker er like mye verdt. Til tross for dette opplever mange mennesker seg som mindreverdige i møte med andre, blant annet fordi selvbildet ofte endres når man lever med psykiske helseplager. Som oftest skyldes dette at man tenker negative tanker om seg selv og deretter tillegger andre mennesker å være de som mener de negative tingene. Andre ganger opplever man å komme til kort i forhold til behandlingsapparat og velferdssystemer fordi man ikke blir sett eller hørt som menneske. Det er her likeverd henger sammen med respekt.

Det er ikke noe forskjell på hvem som er sjefen. Jeg går ikke og tenker over det til daglig. Dette er vi 100 % enig i.

For å unngå makthierarkier og følelsen av mindreverd, har man ved Sagatun tatt i bruk begrepet *ansett* i stedet for både ansatt og bruker. På den måten får man fokuset vekk fra eventuelle stigma og over på det at hvert enkelt menneske er et unikt individ som er en del av helheten. Hvert enkelt individ er viktig, verdifull og skal blir sett og hørt av de andre.

Den ene er ikke bedre enn den andre. Vi betyr like mye på godt og vondt. Vi ser ikke ned på andre, det kan være livssyn, det kan være så mangt. Handicap for eksempel – det kan være så mangt.

Likeverdighet er en forutsetning for å erfare gjensidighet. På samme måte er brukerstyring er en forutsetning for likeverd ved Sagatun. Brukerstyring er medbestemmelse i hverdagen og medbestemmelse i et mer overordnet perspektiv, som i styrende organer og lignende. I møte med behandlingsapparatet oppleves dette som en skjevhet i forholdet mellom bruker og hjelper, fordi hjelperen kommer i et maktforhold overfor brukeren. Brukeren føler seg mindreverdige i forhold til hjelperen. Betydningen av de likeverdige relasjonene som en forutsetning for å oppleve respekt blir fremhevet. Ved Sagatun Brukerstyrt Senter er det ingen som skiller mellom alder, kjønn, generasjoner eller andre typiske barrierer som kan forårsake stigmatisering eller opplevelse av mindreverd hos den enkelte. Ellers i samfunnet finner man mange slike barrierer og skillegrenser og i enkelte sammenhenger blir de påpekt som viktige. Det ser ut til å gjøre at alle får beriket sine egne liv på en positiv måte, ved at man får tilgang til andres synspunkter og meninger på tvers av barrierene på Sagatun.

Åpenhet

Åpenhet blir ofte fremhevet som en ønsket verdi i det norske samfunnet. Likevel innretter vi mennesker oss ofte slik at det blir vanskelig for oss å være åpne. Dette gjør livet vanskelig for mennesker som har en opplevelse av seg selv som annerledes i forhold til de forestillinger man har om hva som er normalen. Ved Sagatun Brukerstyrte Senter er man bevisst på at alle kan være seg selv og fritt velge hva man vil dele med andre mennesker. Grunnlaget for å kunne gjennomføre dette er tanken om at alle er like mye verdt og at alle er ”ansette” som mennesker.

Her tar vi av oss maskene.

Mennesker som sliter med psykiske lidelser opplever ofte at man må bære en maske i møte med andre. Dette er det psykologiske stresset man påføres av bevissthets om at man ikke når opp til de standarder normalen ute i storsamfunnet setter. For noen kan det handle om forventninger fra familie eller andre i omgivelsene. For de aller fleste handler det om at man anstrenger seg for å skjule sin sårbarhet i frykt for ikke å bli forstått og godtatt. Det er viktig å gi tid og rom for seg selv og andre:

Og har du behov for å prate med nå'n så får du det.

Folk hører på deg. Du tør å si hva du mener.

Når man er uenige går det fint an å debattere, diskutere og kanskje noen ganger krangle så busta fyker. På Sagatun anser man dette for å være åpenhet og demokrati i praksis.

Her tør vi å være ærlig.

Det som skader et miljø er at man ikke kan ha åpenhet om uenighetene. Da vil det heller ikke være mulig å enes om ting, eller komme til enighet som en prosess i en demokratisk, brukerstyrt organisasjon.

Medmenneskelighet

Medmenneskelighet framkom som en sentral verdi i ulike sammenhenger. Først og fremst handler det om hvordan man selv blir møtt på Sagatun og hvordan det danner grunnlaget for måten man selv går andre i møte:

Du merker det at mennesker du møter er hyggelige mot deg, dem er blide mot deg, dem prater med deg, dem stiller deg ikke noe spørsmål om hvem du er. Du blir godtatt med en gang som den du er med en gang.

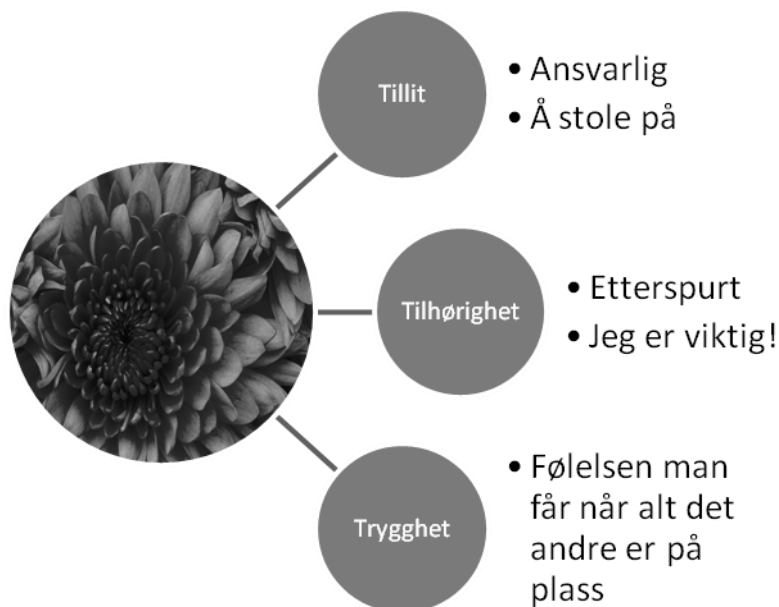
Å vise medmenneskelighet må ikke forveksles med å synes synd på andre mennesker. Samtidig er medmenneskelighet at man er en person andre kan stole på og betro seg til når ting er vanskelige:

Du får et puff altså. Og det er litt tå å vise medmenneskelighet. Hvis du trenger en skulder å grine på så får du det. Og du kan vara den støttespilleren sjøl hvis andre trenger det.

Det gis rom for å være menneske på godt og vondt i langt større utstrekning enn hvordan man kan oppleve dette på en arbeidsplass, eller ved vanlige fritidsaktiviteter ellers i samfunnet. Forutsetningen for dette er synet på medmenneskelighet som den naturlige responsen på andres problemer og behov. Derfor blir Sagatun et slags ”hjem” for brukerne som fyller den funksjonen som ellers ivaretas av venner og familie.

Konsekvensene av verdiene

Konsekvensene av å legge verdiene til grunn for virksomheten oppsummeres i figur 2:

Figur 2: Konsekvenser av verdigrunnlaget

Ved å legge de overstående verdiene til grunn for samvær, samhandling og relasjonsbygging oppnår man minst tre viktige effekter hos den enkelte bruker. Det første er følelsen av at man er verdt å få **tillit**. Rent konkret skjer dette ved at man kan tildeles ansvar for dørnøkkelen, man kan benytte senteret når man vil, eller man kan få ansvar for ting eller oppgaver ved senteret. Fokuset er hele tiden å strekke seg lengre slik at den enkelte kan oppleve stadig større grad av mestring, følelse av egenverd og få bekreftet opplevelsen av å være en ”ansett” person.

Det andre er den følelsen man får av å høre til et sted, sammen med noen. I dagens samfunn er det mange mennesker som ikke klarer å etablere en følelse av **tilhørighet**, enten det nå er til et hjemsted, en vennegjeng, familie eller arbeidsplass. Det at verdigrunnlaget brukes i praksis, muliggjør etableringen av denne følelsen i hver enkelt bruker. Brukerne forteller om liten grad av tilhørighet før de kom til Sagatun. Tilhørigheten blir styrket gjennom fellesskap som å spise sammen, arbeide og utføre nødvendige arbeidsoppgaver. Hver enkelt blir sett og er viktig for at fellesskapet skal fungere.

Det tredje er den **trygghetsfølelsen** dette fyller hverdagen med for brukerne. Dette er den grunnleggende tryggheten alle trenger for å fungere som mennesker. Opplevelsen av tillit, åpenhet, mestring og tilhørighet spiller sammen for å oppnå følelsen av trygghet i hverdagen. Tryggheten bygges også opp av at man føler seg sikker på å bli møtt med respekt som et likeverdig individ og at man kan snakke åpent om ting dersom man har behov for det. Samtidig gjør det at man selv kan ha en god opplevelse av å være en del av en større meningsfylt helhet. Prosessene knyttet til åpenhet, diskusjon og det å komme til enighet om ting spiller en viktig rolle her.

Mål for senteret

Basert på fokusgruppeintervjuene er det også mulig å skissere en overordnet visjon og målsettinger for det videre arbeidet ved Sagatun Brukerstyrt Senter. (Se boks 1.)

Det vises tydelig i målsettingene at de oppsummerer fokus for samværet mellom brukerne og legger vekt på å ivareta verdigrunnlaget og konsekvensene av verdiene, slik at flest mulig brukere vil kunne ivareta sine egne livsmestringsprosjekter i samspill med andre.

Målsettingene handler om at den enkelte bruker skal finne sin egen vei i livet, i samspill med andre, for å nå optimal livsmestring. Senteret har allerede drevet med dette i noen år og de har blitt gode på det. Derfor er det viktig å videreføre dette og at målsettingene gjenspeiler de tingene som er vesentlige for å drive denne type virksomhet så brukerne får brukt tilbudet på best mulig måte. Da er muligheten for å finne veien tilbake til skole eller arbeid og ta kontrollen over sine egne liv igjen betydelig større.

Visjon:

- **Vi bygger oss selv i samspill med andre!**

Målsettinger:

- **Sagatun Brukerstyrt Senter skal arbeide for å være en arena for selvutvikling og mestring mot livsmestring!**
- **Sagatun Brukerstyrt Senter skal være brukerstyrt!**
- **Sagatun Brukerstyrt Senter skal gi alle muligheten til en god start og å føle seg velkommen!**
- **Sagatun brukerstyrte senter skal ha et inkluderende miljø!**
- **Sagatun Brukerstyrt Senter har til hensikt at alle skal få bidra til å skape mening for seg selv og andre gjennom arbeid og aktivitet!**

Boks 1: Oversikt over visjon og målsetninger ved Sagatun Brukerstyrt Senter

Oppsummering

Sagatun Brukerstyrt Senter har i stor grad lyktes med å ivareta grunnleggende demokratiske verdier som alle instanser i det norske samfunnet holder frem som et ideal, uten at man alltid når dit. Gjennom fokusgruppeintervjuene kom det fram at verdiene ikke er likestilte, men at den overordnede verdien ”respekt”, skapes og opprettholdes gjennom åpenhet, likeverd og medmenneskelighet. Gjennom det kontinuerlige arbeidet med å sikre verdienes relevans og påvirkningskraft i miljøet, fremkommer det hvor vesentlig det er at man er kompromissløs på betydningen av at verdiene faktisk ligger til grunn for alt øvrig arbeid og aktivitet ved Sagatun. Den seriøsiteten som preger holdningene til de grunnleggende verdiene ved Sagatun, fremkaller opplevelser hos brukerne som virker utelukkende positivt i brukernes livsmestringsprosjekt og egne bedringsprosesser. De fleste som har vært brukere av senteret, har klart å delta i storsamfunnet igjen gjennom arbeid eller skolegang på grunn av disse opplevelsene. Ofte har det ikke vært nødvendig med noen form for behandling i tillegg. Brukerstyring skal gjennomsyre senteret – bedringsprosesser kommer fra brukerne selv – ikke utenfra. Vilkårene for brukerstyring kan gjenkjennes i deltagerens beskrivelse av deres erfaringer og hva som er vesentlige faktorer ved senteret (Beston et al. 2005). Sagatun

Brukerstyrt Senter viser oss at dersom man gir brukere følelsen av å være verdt tilliten, gradvis gir mer ansvar gjennom mestring og muligheten til selv å være ansvarlig i sitt eget liv på sine egne premisser, så vil den enkelte bruker i stor grad lykkes i sin livsmestring. Dette er selve grunntanken i empowerment og brukerstyring (Askheim et al., 2007, Husom & Løken, 2007). Det er ikke andre som kan fortelle deg hva som er ditt behov og hva som er best for deg, du må finne det ut selv i ditt eget tempo. Andre kan bare bistå deg i prosessen. Ved Sagatun Brukerstyrt Senter finner man selv veien man må gå for å leve sitt liv – i samspill med andre.

Livsmestring, livskvalitet og livsglede er subjektive opplevelser hos den enkelte. Derfor kan det bare defineres av det enkelte individ. Sagatun Brukerstyrte Senter fungerer som en støtte for brukeren for å kunne definere disse viktige aspektene i livet gjennom å drive senteret brukerstyrt og gjennom de verdier og målsettinger som ligger til grunn for den samlede aktiviteten. Dette bør være en tankevekker for behandlingsapparatet.

Gjennom det daglige arbeidet med å implementere verdiene og de konsekvensene de gir hos den enkelte bruker, vil hvert enkelt individ fremstå som ”ansett” – en ansett person er svært betydningsfull, mer enn ansatt, mer enn bruker, mer enn pasient. Å være en ansett person gir mennesket tilbake dets egenverd i møte med storsamfunnet, og gir den nødvendige styrke til å takle livets motgang. I den daglige virksomheten og gjennom brukerstyringen av senteret kommer det tydelig fram at mennesker fungerer best når de får bestemme over seg selv uten at andre vet best, men i samspill med andre gjennom samarbeid og demokratiske prosesser.

Litteratur

- Askheim, O. P., Starrin, B., & Heyerdahl, C. (2007). *Empowerment: i teori og praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Beston, G., Borge, L., Eriksson, B.E., Holte, J. S., Hummelvoll, J. K. & Ottosen, A. (2007). *Handlingsorientert forskningsamarbeid - Refleksjoner fra forskningsprosjektet «Helsefremmende og forebyggende psykisk helsearbeid i lokalsamfunnet» (PHIL)*. Rapport 7/2007, Elverum: Høgskolen i Hedmark.
- Beston, G., Holte, J. S., Eriksson, B. G. & Hummelvoll, J. K. (2005): *Det nødvendige brukerperspektivet i psykisk helsearbeid*. Rapport 8/2005, Elverum: Høgskolen i Hedmark.
- Borg, M. (2009). Bedringsprosesser i hverdagslivet. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 49: 452-459.
- Borg, M., Karlsson, B., Hezook, S. K. (2010): Double helix of research and practice—developing a practice model for crisis resolution and home treatment through participatory

- action research. *International Journal of Qualitative Studies of Health and Well-being*. 2010; 5: 10.
- Borg, M., Sells, A., Topor, A., Mezzina, R., Marin, I. & Davidson, L. (2005). What Makes a House a Home: The Role of Material Resources in Recovery from Severe Mental Illness. *American Journal of Psychiatric Rehabilitation*, 8: 243–256.
- Braye, S. (2000). Participation and Involvement in Social Care. In H. Kemshall and R. Littlechild (eds) *User Involvement and Participation in Social Care*. London: Jessica Kingsley.
- Graneheim, U. H. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105–112.
- Granerud A. & Severinsson E. (2007) Knowledge about social networks and integration: a co-operative research project. *Journal of Advanced Nursing*. 58, (4), 348-357.
- Granerud, A. (2008). *Social integration for people with mental health problems: experiences, perspectives and practical changes*. Doctoral thesis, Nordic School of Public Health, Göteborg.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2008). *Lov om medisinsk og helsefaglig forskning*. Oslo: lovdata. <http://www.lovdata.no/all/hl-20080620-044.html>.
- Hummelvoll, J. K. (2004). *Helt – ikke stykkevis og delt: psykiatrisk sykepleie og psykisk helse*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hummelvoll, J. K. (2006). Handlingsorientert forskningssamarbeid – teoretisk begrunnelse og praktisk implikasjoner. *Norsk Tidsskrift for sykepleieforskning* 8(1), 17–30.
- Hummelvoll, J.K. (2007) Ethiske problemstillinger relatert til handlingsorientert forskningssamarbeid med mennesker med psykisk sårbarhet. I: Beston, Borge, Eriksson, Steinsland Holte, Hummelvoll & Ottosen. *Handlingsorientert forskningssamarbeid. Refleksjoner fra 46 47 forskningsprosjektet "Helsefremmende og forebyggende psykisk helsearbeid i lokalsamfunnet" (PHIL)*. Rapport 1/2007, Elverum: Høgskolen i Hedmark.
- Husom Løken, K. R. (2007). *Lave stemmer skal også høres, verktøykasse for brukervedvirkning*. Hamar: Mental Helse Kompetanse.
- Karlsson, K. & Nilholm, C. (2006). Democracy and dilemmas of self-determination. *Disability & Society*, 21(2), 193 - 207.
- Kogstad, R., Ekeland, T. J. & Hummelvoll, J. K. (2011). In defence of a humanistic approach to mental health care: recovery processes investigated with the help of clients' narratives on turning points and processes of gradual change. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*. IN PRESS.
- Reason, P. & Heron, J. (1986). Research with people: The paradigm of co-operative experiential inquiry. *Person Centered Review*, 1, 456–475.
- Sosial- og helsedirektoratet. (2006). *Plan for brukervedvirkning – Mål, anbefalinger og tiltak i Opptrappingsplanen for psykisk helse*. Rapport 04/2006. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.
- Storm, M. (2009). *Brukermedvirkning i psykisk helsearbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Topor, A., Borg, M., Di Girolamo, S. & Davidson, L. (2009). Not Just an Individual Journey: Social Aspects of Recovery. *International Journal of Social Psychiatry*, 15; 234(4), 514-8.
- World Medical Association. (2002). The Declaration of Helsinki (Document 17.C) Retrieved 15.11.04, 2004.

The system of recovery

User involvement aims to make sure that users can have increased power and influence over their own lives. User involvement may be seen as a condition for health and coping-promoting strategy. Sagatun Brukerstyrt Senter in Hamar has excelled by the fact that users find the way back to work or education after some time use of the Center. This article presents the center, its shared values and goals, developed in a qualitative study with focusgroups, in an action-oriented design. The basic value holds Respect as a parent value. Respect is created and maintained through the three values: Equality, Openness and Compassion. Based on this project, it was possible to outline a parent vision and goals for further work at the center.